

Feltárnák Szoboszlayék hamvait

A romániai magyarság egyik legnagyobb kirakatperének az áldozatait keresik az aradi temetőben

Szoboszlay Aladár nemcsak a katolikus egyház kiemelkedő személyisége, hanem a romániai magyar társadalom második világháború utáni első kiemelkedő kisebbségi politikusa volt – jelentette ki Vekov Károly történész az egykori antikommunista és társai hamvainak felkutatása apropóján.

Hat évtized elteltével megkaphatják a végtisztességet a legtöbb magyar elítéltet felsorakoztató romániai bírósági tárgyalás, a Szoboszlay-per áldozatai. A kommunizmus bűneit vizsgáló és a román száműzöttek emlékét ápoló intézet (IICCMER) munkatársai az aradi Alsótemetőben megkezdik a bukaresti kommunista rezsim megdöntését célzó mozgalom 1958. szeptember elsején kivégzett tíz vádlottja hamvainak felkutatását, majd az akció sikere esetén ezek kihantolását. „A mozgalom tagjai földi maradványainak feltárása elsősorban kegyeleti kérdés, ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a Szoboszlay-ügy az egyik legjelentősebb magyar vonatkozású per Romániában” – hangsúlyozta a tőle indult kezdeményezés jelentőségét Vekov Károly kolozsvári történész.

Kolozsvári kirakatper

A Romániában több mint négy évtizeden keresztül működő kommunista rendszer rémtetteit feltáró, ellenállóinak emlékét ápoló bukaresti intézet tájékoztatta lapunkat az aradi kutatás elindításáról. A román kormány keretében működő IICCMER munkatársai jelentős tapasztalattal és gyakorlattal rendelkeznek az egykori ellenállók, politikai foglyok hamvainak felkutatása terén, hiszen az igazság kiderítése és az erkölcsi jóvátétel jegyében immár több mint tíz éve zajló munkájuk során mintegy száz, a diktatúra idején tárgyalás nélkül agyonlőtt antikommunista földi maradványait sikerült feltárniuk. A Gheorghe Petrov kolozsvári régész vezette, az Erdélyi-érc-hegységben, valamint Erdély más vidékein számos jeltelen sírt feltáró szakértői csoport mostani akciója annyiban rendhagyó, hogy először kutatnak magyar antikommunista ellenállók után. A Szoboszlay Aladár római katolikus pap által vezetett mozgalomról van szó.

A papot kilenc társával együtt a román állam megdöntésére irányuló szervezkedés vádjával hatvan évvel ezelőtt végezték ki. A csoportot az 1925-ben Temesvár-Mehalan született, 1943-ban Kolozsváron érettségizett, majd 1948-ban pappá szentelt Szoboszlay szervezte meg. A Temesváron káplánnak kinevezett, eleinte a rendszert kiszolgáló békepapi mozgalomban is tevékenykedő plébános fokozatosan eltávolodott a kommunista eszméktől. 1956-ban pedig hozzála-

tott Confederatio című művéhez, amelyben egy Arad központú, román–magyar konföderáció létrehozásáról értekezett, ez szerint megoldást jelenthetett volna a román–magyar konfliktusokra. Szoboszlay szervezkedni kezdett az 1946-ban hatalomra került kommunista rendszer megdöntésére.

Amint a mozgalmat ismertető leírásában az IICCMER is felidézi, a csoport tagjai többségben magyarok, mintegy tizenöt százalékban pedig románok voltak, utóbbiak között található Alexandru Fintînaru aradi román ügyvéd. Azt tervezték, hogy az 1956-os magyar forradalommal egyidőben, többek között a Fogaras környékén bujkáló kommunistaellenes román partizánokkal együtt Romániában is felkelést robbantanak ki. Közben Szoboszlaynak több, Csík-szereda környéki székelyt is sikerült bevonnia a szervezkedésbe, a kommunista titkosszolgálat, a Szekuritáté viszonylag hamar tudomást szerzett az összeesküvésről, és letartóztatta a szervezkedés több mint félszáz résztvevőjét.

A Szoboszlay-perben összesen 57, többségében magyar nemzetiségű személyt állítottak bíróság elé katonai felkelés, a román állam megdöntésére irányuló szervezkedés és hazaárulás vádjával. A jogi végzettséggel nem rendelkező Macskási Pál elnökletével ítélkező kolozsvári III. Hadtest hadbírósa 1958. május 30-án kimondott végzése tíz vádlottat halálra, ötöt életfogytiglanra ítélte, a többiek 8 és 25 év közötti börtönbüntetéssel sújtott. A tíz halálra ítéltet a Legfelsőbb Törvényszék Katonai Kollégiumának jogerős döntése nyomán 1958. szeptember 1-jén agyonlőtték.

A kolozsvári kirakatperben az 1989-es rendszerváltás után fordulat állt be. Szabó Emilnének, Szoboszlay lánytestvérének a kezdeményezésére a kolozsvári táblabíróság – háromévi pereskedés után – 2010-ben felmentette a mozgalom valamennyi tagját az 52 évvel korábbi vádak alól, megsemmisítve az 1958-ban kihirdetett ítéletet, kimondva a mozgalom 57 résztvevőjének ártatlanságát. A felmentést az 57 vádlott közül három élte meg, közülük ma már csak az öt év börtönbüntetést leült Orbán Etelka maradt az élők sorában.

Jeltelen sír ismeretlen helyen

Bár a Szoboszlay-per kivégzettjeinek leszármazottai megpróbálták

Ábrahám Árpád

Kónya István

Szoboszlay Aladár

Alexandru Fintînaru

Lukács István

Tamás Dezső

Huszár József

Orbán Károly

Tamás Imre

felkutatni az áldozatok nyugvóhelyének hollétét, erőfeszítésük nem járt sikerrel, egyetlen állami intézménynél sem maradt fenn ugyanis arra vonatkozó dokumentum vagy adat, hogy hol földelték el az elítéltek holttestét. Azt sem lehet tudni bizonyosan, hol végezték ki Szoboszlayékat. Az biztos – a bűnügyi nyilvántartó jegyzékben fellelhető adatok alapján –, hogy a Temesváron rendezett per lezárulta után a halálraítélteket az aradi börtönből szállították el a kivégzés helyszínére, ami egyes források szerint Zsiláván, mások szerint a temesvári börtönben, a máscai erdőben, megint más információk szerint Aradon volt. A halotti bizonyítványokat csupán évekkel később állították ki, az okmányokat pedig a temesvári városháza lakosság-nyilvántartó hivatalánál iktatták – ezek a bejegyzések azonban a múlt század hatvanas éveiben egyszerűen eltűntek.

„Semmilyen nyilvántartás nincs arról, hol temethették el a kivégzett Szoboszlayékat. Reméljük azonban, hogy a most kezdődő feltárás során mindez kiderül” – állapította meg lapunknak Vekov Károly történész. A nyugalmazott egyetemi tanár véletlenül jutott információhoz a hamvak lehetséges hollétével kapcsolatban. Egy évekkel ezelőtt rendezett konferencián egy aradi polgár megosztotta vele, hogy a hatvanas években a városi milícia

volt tisztje elárulta neki, miszerint a Szoboszlay-per elítélteit az aradi Alsótemetőben hantolták el, sőt a belügyis a hozzávetőleges helyszínt is megmutatta.

Az aradi származású Vekov – aki a Szoboszlay-csoport felmentését eredményező kolozsvári per szakértői tanúja volt – tavaly kereste meg a kommunizmus bűneit vizsgáló és a román száműzöttek emlékét ápoló intézet munkatársait. Ennek nyomán már 2017-ben megkezdődtek az előkészületek. Egy magyarországi geológuscsoport felméréseket végzett az aradi temetőben, ahol a geofizikai mérések bizonyos eltéréseket észleltek a talajban. A kutatás és feltárás során mintegy 30–50 centiméternyi mélységben letarolják a helyszínt, és a tömegsír(ok) felfedezése esetén kezdődik az ásatás, majd a csontok azonosítása.

Szoboszlay a magyarság mártírja

Vekov Károly szerint Szoboszlayék hamvainak feltárása mindezekelőtt kegyeleti kérdés a hozzátartozók számára. Mindazonáltal a történész felhívja a figyelmet: noha a legtöbb magyar elítéltet felsorakoztató romániai bírósági tárgyalásról van szó, a Szoboszlay-per a magyarság körében sem eléggé ismert, a többség, a román történészek pedig még annyira sem hallottak róla. „A romániai

magyarság egyik legnagyobb peréről beszélünk, kemény kirakatperről, hiszen hazugság volt a vád, miszerint katonai felkelést készítettek elő. Szoboszlay a magyarság kisebbségi politikusa” – hangsúlyozta a volt parlamenti képviselő. Vekov Károly emlékeztetett: a volt katolikus plébános román–magyar együttéléspárti volt, a népek közti barátság híve, aki keresztény munkaspárt létrehozásáról, továbbá Páneurópáról álmodozott.

A Szoboszlay Aladár és társai feltételezett nyugvóhelyének felkutatását célzó munkában az IICCMER szakértőin, valamint kolozsvári, aradi, gyulafehérvári és nagyenyedi történészekon kívül részt vesz a temesvári katonai ügyészség munkatársa is. „Bár perük újratárgyalása nyomán az elítélteket jogi szempontból ártatlannak nyilvánították, az életüket nem lehet visszaadni. Erkölcsi jóvátételként már csak egyetlen fontos dolgot lehet tenni ezeknek az áldozatoknak az emlékéért, mégpedig felkutatni a tömegsírjukat, és kihantolni a földi maradványukat” – közölte a bukaresti intézet.

ROSTÁS SZABOLCS

FORRÁS: IICCMER